

پاسخی بر نقد (نمونه سند؛ اقرار به وصول مهریه)

سید فریدالدین محمدی*

---

* سردفتر اسناد رسمی ۷۲۷ تهران و عضو هیأت تحریریه مجله.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پاسخی بر نقد (نمونه سند؛ اقرار به وصول مهریه)

مطلب چاپ شده جناب آقای عباس سعیدی مدیر مسؤول محترم مجله کانون در شماره ۳۸ ماهنامه با عنوان «نمونه سند؛ اقرار به وصول مهریه» و متعاقب آن نقد جناب آقای لطیف عبادپور سردفتر محترم ۱۰ پارس آباد در شماره ۴۰ ماهنامه زمینه مناسبی جهت بحث و جدل در این مورد فراهم نموده است. امید است با تلاشها و مطالعاتی که در این مورد و موارد دیگر صورت می‌گیرد هر چه بیشتر زمینه برای بالا بردن سطح آگاهیها و استفاده از تجارب مهیا شود.

نظر به اهمیت موضوع مطروحه و سؤال نویسنده محترم در آخر مطالب نقد مبنی بر اینکه «اگر مهریه از حق الثبت معاف نبود باز سردفتر نمی‌توانست در تنظیم چنین اقرارنامه‌ای که مطلب مهریه وصولی قید شده است. حق التحریر را براساس مبلغ درج شده اخذ نماید؟»، به جهت مسؤول انتظامی متصوره^۱ ابتدا به آن اشاره خواهد شد پس از آن، اینکه در مورد وصول مهریه چرا تنظیم و ثبت اقرارنامه توصیه گردیده است و تنظیم صلح‌نامه، هبه‌نامه، بذل مهریه توصیه نمی‌گردد؟ و در انتهای مطلب با توجه به اینکه

---

۱. به نظر می‌آید اگر در این مورد اخذ وجه اضافه، مطرح شود و پرونده‌ای از طریق بازرسی موردی یا کلی از دفترخانه یا احیاناً شکایت خصوصی ذی نفع مطرح شود و در نهایت به عنوان تخلف گزارش شود از لحاظ مجازات انتظامی پیش بینی شده مطابق با قسمت دوم بند ه. ماده ۲۹ آیین‌نامه به عنوان «گرفتن و جوهی غیر از آنچه در قوانین و مقررات تجویز گردیده است» انفصال دائم مطرح باشد.

سردفتران در جایگاه کاتب عدل می‌باشند توجیهی بر محافظه کاری و مصلحت اندیشی شخصی و عرفی که معمولاً در تنظیم و ثبت این گونه اسناد و اسناد مشابه حاکم است به حد بضاعت با کسب اجازه از سروران و پیش کسوتان مطرح خواهد شد.

حق التحریر اقرار به وصول مهریه

در منابع و مراجع حقوق ثبت و دفاتر اسناد رسمی تعریف مشخصی از اینکه چه سندی مالی یا غیرمالی می‌باشد به عمل نیامده است اما به نظر می‌آید در تقسیم بندی اسناد به مالی و غیرمالی و اسناد مبلغ دار و بدون مبلغ باید تفکیک قائل شد. به عبارتی می‌توان سند مالی را مبلغ دار فرض کرد اما سند مبلغ دار لزوماً سند مالی تلقی نمی‌گردد.^۱ اما عموماً برای هر دو گروه از این اسناد حق الثبت وصول می‌شود مگر استثنایی از جهت تخفیف یا معافیت قانونی مقرر شده باشد. به عنوان مثال:

الف - وکالت فروش خودرو را می‌توان مطرح کرد با توجه به اینکه عقد وکالت از نظر حقوق مدنی ماهیت مالی ندارد.^۲ اما عرفاً انجام معاملات قطعی بنا به دلایلی به صورت وکالت تام الاختیار فروش انجام می‌پذیرد. بنابراین قانونگذار وصول مالیات نقل و انتقال را در مورد وکالت فروش خودرو از اوایل انقلاب تکلیف نموده و دفاتر اسناد رسمی از بابت حق الثبت تا قبل از سال ۱۳۷۹ بر مبنای اسناد غیرمالی عمل می‌کردند و حق التحریر آن نیز تا قبل از تعرفه فعلی بر مبنای تعرفه اسناد وکالت محاسبه می‌گردید. نتیجه اینکه به نظر می‌آید وکالت انتقال خودرو یک سند غیر مالی باشد اما در عداد اسناد مبلغ دار تلقی شده است و وصول حق التحریر آن در تعرفه مصوب بر مبنای اسناد قطعی به عنوان استثناء مطرح می‌باشد.

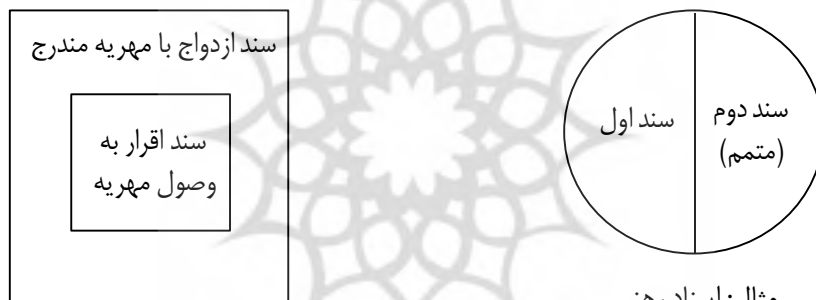
ب - وجه الضمان و وجه التزام مقرر در اسناد با توجه به ماده ۵۱ قانون دفاتر اسناد

۱. عام و خاص مطلق.

۲. در اسنادی مانند بیع یا صلح و با حق استرداد یکی از ارکان معامله قید ثمن، مال الصلح و مبلغ مندرج در سند با حق استرداد یا به طور کلی مبلغ مورد معامله می‌باشد، اما در سند وکالت هیچ نوع مبلغ یا بهایی به عنوان قیمت مورد معامله اعلام نمی‌شود و از این جهت ماهیتی غیر مالی دارد.

رسمی از پرداخت حق الثبت معاف می‌باشند حال این وجه‌الضمان و وجه‌الالتزام ممکن است در اسناد تعهد مطرح شود که در اینجا سند مبلغ‌دار می‌باشد اما به صورت غیرمالی تلقی می‌شود و حق‌التحریر مقرر هم بر مبنای تعرفه مصوب برای سند تعهد می‌باشد. با توجه به مطالب بالا و دو دلیل ذیل به نظر می‌رسد اقرار به وصول مهریه سند غیرمالی تلقی می‌گردد:

۱ - ثبت ازدواج صرفاً در دفاتر رسمی ازدواج مطابق با مقررات به عمل می‌آید اما اگر تغییری غیراساسی در سند ازدواج لازم باشد و اصلاح این تغییر خلاف مقررات جاری نباشد فقط در دفتر اسناد رسمی انجام می‌گیرد اما آثار سند رسمی به خصوص لازم‌الاجرا بودن آن نسبت به سند ازدواج فقط از طریق دفتر رسمی ازدواج به عمل می‌آید. کمیت و کیفیت مهر که به عنوان یک حق عندالمطالبه برای زوجه بر ذمه زوج قرار گرفته با صراحت در سند ازدواج قید می‌گردد و ثبت ازدواج و مهریه مندرج در آن مطابق قانون از معافیت پرداخت حق‌الثبت برخوردار می‌باشد. لذا به نظر می‌آید اقرارنامه وصول مهریه در مقایسه با سند ازدواج به عنوان زیر مجموعه آن تلقی می‌گردد.

تعبیر ریاضی ارتباط اسناد

۲ - با توجه به اینکه در سند ازدواج عموماً مهریه به صورت نقدینه ثبت می‌گردد در زمان تنظیم اقرار به وصول مهریه قید عبارت «... مهریه مندرج در نکاحیه شماره... را وصول نمودم» از جانب زوجه خالی از اشکال می‌باشد. مشابه شرایطی که در تنظیم و ثبت اسناد مربوط به رضایت‌نامه‌های چک، اسناد مالی و دعاوی مدنی و جبران خسارت به عمل می‌آید.

شاید در اینجا سؤالی مطرح شود که اگر نسبت به بخشی از مهریه اقرار به وصول شود چگونه باید عمل نمود؟

به نظر می‌آید تجویز قسمت الف بند ۱۵۱ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی نسبت به کل مهریه باشد و تنظیم سند نسبت به بخشی از آن تجویز نگردیده است حال اگر قبول کنیم بتوان نسبت به بخشی از مهریه اقرار و وصول تنظیم نمود واحدهای ثلث، ربع، خمس و... مهریه در سند قید شود. به عبارت دیگر ذکر از مبلغ یا بهای مهریه به میان نیاید.

۳- فرض کنیم مبلغ واقعی مهریه در سند اقرار به وصول مهریه قید شود حال با توجه به اینکه سقف تحریر دفاتر ازدواج یکصد و پنجاه هزار ریال می‌باشد و متأسفانه مبالغ غیر متعارف به عنوان مهریه مرسوم گردیده، مثال زیر را در نظر بگیرید:

مقدار مهریه ۱۳۶۰ (سال تولد زوجه) سکه تمام بهار آزادی است گرچه به نظر می‌آید پرداخت چنین مبلغی از جانب زوج غیر عملی است) حال باید بهای روز این ۱۳۶۰ سکه از بانک مرکزی استعلام گردد:

$۱۳۶۰ \times ۸۰۰/۰۰۰ = ۱/۰۸۸/۰۰۰/۰۰۰$ ریال قیمت اعلام شده توسط بانک مرکزی برای هر سکه
حق التحریر چنین مبلغی بر مبنای تعرفه دفاتر اسناد رسمی ۸۲۷۰۰۰ ریال می‌باشد.

۴- در رأی شماره $\frac{۳۷۰۹۹-۸-۲}{۷۹/۱۱/۲۵}$ آراء وحدت رویه کانون در مورد رضایت‌نامه برگشت چک مفقودی آمده است: «با توجه به اینکه هیچ‌گونه مبلغی در سند رضایت‌نامه قید نمی‌گردد، لذا حق‌الثبت این‌گونه اسناد مشمول تبصره ۲ ماده ۵۰ قانون دفاتر اسناد رسمی است و غیر مالی تلقی می‌گردد».

شاید بتوان گفت تعیین رضایت‌نامه با وصف فوق و اقرار به وصول مهریه وحدت ملاک موجود است بنابراین این رأی فوق در مورد اقرار به وصول مهریه نیز صادق است.

چرا اقرار به وصول مهریه توصیه شده است؟

هر چیزی که مالیت دارد و نیز قابلیت تملک می‌توان مهر قرار داد و به مجرد عقد، زن مالک مهر^۱ می‌شود. و می‌تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن بنماید.^۲ حال اگر زوجه

۱. استثنائاً این مالکیت با سند رسمی ازدواج بدون پرداخت حق‌الثبت مستقر گردیده است.

۲. ماده ۱۰۷۸ و ۱۰۸۲ قانون مدنی.

بخواهد با عقد یا ایقاعی مثلاً صلح، هبه، بذل مهریه یا ابراء، مهریه خود را به زوج یا شخص ثالثی واگذار نماید و به این منظور به دفتر اسناد رسمی مراجعه نماید سردفتر باید وفق مقررات به تنظیم و ثبت سند نماید. و اگر در سند تنظیمی مبلغ مهریه قید گردد سردفتر ملکف است مطابق ماده ۱۲۳ قانون ثبت نسبت به وصول حق الثبت متعلقه اقدام کند چرا که معافیت مندرج در قانون فقط نسبت به ثبت ازدواج اعمال می‌گردد.

برای مثال اگر فرض کنیم مهریه زوجه ۱۳۶۰ عدد سکه بهار آزادی باشد و قصد صلح این مقدار را به زوج داشته باشد.

$$\text{مال الصلح} = \frac{۱}{۰.۸۸} / \frac{۰.۰۰}{۰.۰۰} / \frac{۰.۰۰}{۰.۰۰} = (\text{قیمت اعلامی بانک مرکزی}) \times \frac{۱۳۶۰}{۸۰۰} / \frac{۰.۰۰}{۰.۰۰}$$

$$\times (\text{حق الثبت مقرر}) = ۵\% (\text{تعرفه مقرر حق الثبت}) \times$$

کاتب بالعدل

عدالت سردفتر به عنوان کاتب بالعدل از چهار جنبه قابل بررسی است:

۱- تنظیم سند با پیش فرض رعایت عدالت

در زمان تنظیم اسناد که در نهایت به امضاء اشخاص ذی نفع می‌انجامد اصولاً شاهین ترازوی سردفتری با دو کفه برابر کتابت می‌نماید. احراز این موضوع با حضور معامل، متعامل، موکل، متعهد و... به عنوان اصیل، نایب، نماینده و غیره با امضای سند صورت می‌گیرد که طبیعتاً در دل این اسناد رضایت امضا کنندگان وجود دارد به زبان دیگر سردفتر در کمیت و کیفیت شکل‌گیری این اسناد در هر شکلی از عقود و ایقاعات دخالتی نمی‌نماید و همین جاست که تفاوت ترازوی دادگری و ترازوی سردفتری نمایان می‌شود. چرا که ترازوی قضاوت عموماً نابرابر است بنابراین قاضی با انشاء حکم صحیح و عادلانه سعی در برابر کردن این دو کفه می‌نماید ولی سردفتر با پیش فرض برقراری عدالت سند تنظیم و ثبت می‌نماید.

۲- تنظیم و ثبت سند با رعایت عدالت

سردفتر هنگام تنظیم سند سعی می‌نماید هم جنبه ماهوی و حقوقی و ارکان سند و هم جنبه شکلی و صوری آن را رعایت کند. یعنی اینکه عدالت هم در اینجا نسبت به اشخاص ذی نفع در سند رعایت گردد و تضییع حقی ایجاد نگردد که در صورت عدم رعایت این موارد صرف نظر از مجازاتهای مدنی و جزایی و انتظامی موجب گرفتاری و اتلاف وقت و هزینه خواهد شد.

۳- عدالت جعلی تکلیف شده از جانب قانونگذار

منظور از عدالت همان تکالیف و وظایفی است که قانونگذار به دفاتر تحمیل نموده است، رعایت قوانین مالیاتی، شهرداری، تأمین اجتماعی و... و وصول حقوق دولتی بهایی است که قانونگذار در قبال خدماتی که به افراد می‌دهد برای خود قائل است (صرف نظر از اینکه مردم رضایتی داشته یا نداشته باشند) و از طریق دفاتر اسناد رسمی بدون در نظر گرفتن مزد یا مزیتی این عدالت اعمال می‌گردد و متأسفانه با همین منطقی در صورت عدم رعایت غیر عمدی تکالیف و وظایف از جانب دفتر، سردفتر به جبران خسارت و جریمه ملزم می‌شود و چه بسا مجازات انتظامی نیز به همراه آورد.

۴- رعایت عدالت با ملاحظه عرف و مصلحت

اشاره شد که سردفتر معمولاً در کسوت قاضی عمل نمی‌نماید اما تنظیم و ثبت پاره‌ای از اسناد رسمی خواسته یا ناخواسته سردفتر را در مقام داور محسوس یا غیر محسوس قرار خواهد داد. مانند تنظیم و ثبت رضایت‌نامه، سازش‌نامه،^۱ اقرارنامه و صلح‌دعوی و غیره که معمولاً با پیش فرض وجود اختلاف در هر مرحله‌ای^۲ انجام می‌پذیرد حال سردفتر برای تنظیم و ثبت این اسناد دو راه بیشتر ندارد اول اینکه سردفتر بنا به دلایلی از جمله

۱. ماده ۱۸۰ و ۱۸۱ آیین دادرسی مدنی.

۲. ممکن است طرح شکایت در محکمه شده باشد و یا اصولاً در محکمه طرح دعوی نگردیده باشد.

نداشتن تجربه کافی یا فقدان شرایط موجود در مواد ۵۰ و ۵۲ قانون ثبت و یا اصولاً حذر گرفتاری از تنظیم این گونه اسناد خودداری می‌نماید، دوم اینکه سردفتر اقدام به تنظیم و ثبت این اسناد می‌نماید ولی معمولاً به جهت پاره‌ای از ملاحظات عرفی و مصلحتی مواردی را لحاظ می‌نماید. البته به جهت تنوع این گونه اسناد در مورد موضوع بحث (اقرار به وصول مهریه) می‌پردازیم:

مسلم است که شرایط مهر (صرف نظر از معقول بودن و فلسفه آن) برای زوجین در طیف وسیعی از تنوع به دلایل موقعیت اجتماعی از جهت سطح سواد، وضعیت مالی، سن، آداب و سنن خانوادگی، محل وقوع عقد (بزرگی یا کوچکی شهر یا روستا) و غیره موجود است. حال اگر زوجه به دفترخانه مراجعه و تقاضای تنظیم سند اقرار به وصول مهریه نماید شرایط و حالات زیر را در نظر بگیرد:

- سن زوجه در مرحله جاافتادگی و پختگی عمل باشد به طور طبیعی حساسیت و وسواس کمتری را برمی‌انگیزد تا زمانی که زوجه جوانی در شروع زندگی مشترک به دفترخانه مراجعه می‌کند.

- اگر پدر زوجه فوت نموده باشد دیگر حضور پدر زوجه در هنگام امضاء سند اقرار به وصول مهریه خالی از وجه است.

- میزان مهر قابل وصول و حصول باشد تا جایی که این موضوع برای سردفتر نیز اصرار می‌گردد. مثلاً هم‌زمان با تنظیم سند اقرار به وصول مهریه سند انتقال خودرو یا به نام کردن صلح فیش حج به عمل آید.

- مهر زوجه با توجه به وضعیت و موقعیت زوج غیر معقول و غیر منطقی به نظر می‌آید و اصولاً اقرار به وصولی نیز از بین نیست. مضافاً اینکه والدین زوجه از تصمیم ایشان بی‌اطلاع هستند.

بعضی از دامادها و والدین ایشان به دلیل عدم آگاهی یا بی‌تفاوتی نسبت به تعیین مهریه و یا در شرایط تحمیلی زیر بار مهریه‌های سنگین قرار می‌گیرند که این خود اشتباه بزرگی است و پس از ثبت عقد از دواج همین موضوع بهانه‌ای برای اختلال در زندگی

مشترک را فراهم نمی‌نماید تکرار این اشتباه زمانی ادامه پیدا می‌کند که زوجین بدون اطلاع والدین خود بر اثر احساسات یا اجبار زوجه قصد کاهش مهریه^۱ مورد توافق در ازدواج را می‌نمایند که این کار نه تنها گرهی از مشکلات را باز نخواهد نمود، بلکه به پیچیده‌تر شدن اختلافات می‌انجامد. براساس توصیه‌های دینی و اخلاقی باید در جهت طلاق و جدایی مانع تراشی نمود بخصوص اگر زوجین بر اثر احساسات و عواطف و تجربه ناکافی در زندگی وادار به چنین کاری شده باشند براساس چنین برداشتی معمولاً سردفتران اسناد رسمی نسبت به تنظیم اقرارنامه وصول مهریه مقاومت می‌نمایند. و موارد دیگر که می‌توان به آن پرداخت.

با این اوصاف به نظر می‌آید نمی‌توان برای تنظیم سند اقرار به وصول مهریه حکمی کلی و نمونه استاندارد ارائه داد.

در مورد مصداق اخیر معمولاً زوجه در یک شرایط غیر متعارف زندگی و از روی احساس به دفترخانه مراجعه نمایند. حال تکلیف انسانی سردفتر حکم می‌نماید که با داوری عادلانه در کم کردن و از بین بردن تبعات و آثار سوء ناشی از تنظیم سند اقدام نماید. موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

□ حتماً مفاد ماده ۵۰ با حضور دو نفر شاهد از خانواده طرفین رعایت شود به خصوص اگر یکی از شهود پدر زوجه باشد.

□ قبل از تنظیم و ثبت این سند حتی‌الامکان طی جلسات متعدد آثار و نتایج حاصل از امضاء سند اقرار به وصول مهریه به زوجه تفهیم شود.

□ همان گونه که صراحتاً اقرار به وصول مهریه و افزایش مهریه در مقررات از معافیت حق الثبت برخوردار است این معافیت از طرف قانونگذار نسبت به تنظیم و ثبت اسناد صلح، هبه، بذل مهریه و حتی کاهش مهریه نیز اعمال گردد.

۱. یکی از پیچیدگی‌های سند اقرار به وصول مهریه این است که اصولاً در مهریه‌های سنگین وصولی در بین نیست و اشاره شد که به چه دلیل دفاتر نمی‌تواند اقدام به تنظیم سند هبه یا صلح نمایند در دفاتر اسناد رسمی سندی هم به عنوان کاهش مهریه تنظیم نمی‌شود.